

Televizijos medijos sampratos formavimasis: tiesioginio eterio fenomenas

ŽYGINTAS PEČIULIS

Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas, Žurnalistikos ir audiovizualinių medijų katedra, Maironio 7, 01124 Vilnius

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Kūrybinių industrijų fakultetas, Kūrybos komunikacijos katedra, Trakų g. 1, 01132 Vilnius
El. paštas zygintas.peciulis@kf.vu.lt

Pirmą kartą televizorius demonstruotas daugiau nei prieš 90 metų, o TV kaip medija pradeda įsitvirtinti praėjusio amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje. Naujosios medijos atsiradimo etapas atskleidžia seno-naujo priešpriešą, naujosios komunikacijos technologijos pastangas įsiterpti į susiformavusią sistemą. Žvilgsnis į naujos medijos atsiradimo epochą – tai ne tik istorinis ekskursas, bet ir galimybė naujai pažvelgti į šiuolaikines medijas, prognozuoti jų raidą. Šiame tekste analizuojami praėjusio amžiaus ketvirtojo–septintojo dešimtmečių Vakarų TV teorijos ir kritikos tekstai iš Paryžiaus Saint-Genevieve bibliotekos fondų. Mūsų tikslas – atskleisti, kaip to meto tekstuose suvokiama naujoji medija, ypatingą dėmesį skiriant tiesioginės transliacijos efektams.

Raktažodžiai: medijos, televizijos medijos formavimasis, pirmoji Vakarų TV kritika, tiesioginio eterio efektai

ĮVADAS

Iki XIX–XX a. komunikacijos technologijų inovacijų dominavęs raštas buvo susiaurinęs komunikacines raiškas. Fotografija ir garso įrašas (fonografas) tampa naujomis laikmenomis, leidžiančiomis fiksuoti audiovizualinę žmonijos atmintį. Telefonas ir radijas pradėjo nuotolinės garso sklaidos erą, kinematografas pagaliau susiejo vaizdo ir garso raiškas. Pirmoje praėjusio amžiaus pusėje pradėta diegti televizija audiovizualinę raišką paskleidžia masinės komunikacijos kanalais. Pirmą kartą televizorius demonstruotas daugiau nei prieš 90 metų, o TV kaip medija pradeda formuotis ketvirtajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. TV atsiradimo etapas išryškina seno ir naujo priešpriešą, naujosios technologijos pastangas įsiterpti į jau susiformavusią komunikacijos sistemą. Naujos medijos atsiradimas – lūžio etapas, kai didelę įtaką daro mąstymo inercija, evoliucijos procesus išjudina revoliuciniai pokyčiai. Anot M. McLuhano (2003), senąsias ir naująsias medijas sieja tarpusavio ryšys, turinio ir formos perimamumas primena atspindį automobilio atgalinio vaizdo veidrodėlyje – kurdami naują, žvelgiame atgal, kliaujamės patirtimi. Evoliucinių ir revoliucinių procesų sąveiką J. C. Carrierė'as įvardija taip: nors į ateitį projektuojame tai, ką žinome, ateities savybė – būti visada netikėta (Carrierė, Eco 2011). Štai kodėl žvilgsnis į naujos medijos atsiradimą yra ne tik istorinis ekskursas, bet ir galimybė naujai pažvelgti į šiuolaikines medijas, prognozuoti jų ateitį.

Analizuoti pasirinkome praėjusio amžiaus ketvirtojo–septintojo dešimtmečių Vakarų TV teorijos ir kritikos tekstus (Anglijos, Belgijos, Italijos, JAV, Kanados Prancūzijos, Šveicarijos autorių šaltiniai) iš Paryžiaus Saint-Genevieve bibliotekos fondų. Mūsų tikslas – atskleisti,

kaip to meto Vakarų TV teorijos ir kritikos tekstuose suvokiama naujoji medija, ypatingą dėmesį skiriame tiesioginės transliacijos sukeltų efektų analizei. Pasirinktas laikotarpis atitinka *naujosios medijos* formavimosi etapą, kai ji yra išradimo, inovacijos stadijos, dar tik institucionalizuojasi, dar nesusiformavusios sąvokos, nežinomas taikymas, neištirtas poveikis (Peters 2009). TV atveju sumaišties įnešė tai, kad naujoji medija susiejo senąsias technologijas (telegrafo ir radijo belaidį perdavimą, kino ekraną, fotografijos, kinematografo, teatro estetiką), tačiau būdama išoriškai panaši į kitas medijas, TV, anot M. Listerio (2003), ieško naujų raiškos ir ryšio su auditorija formų. TV pradžią analizuojančiuose tekstuose atsispindi naujųjų ir senųjų medijų tarpusavio sąveika, mėginimas prisitaikyti naujomis sąlygomis. Esminių pokyčių analizė, anot V. Flusserio, leidžia geriau suprasti tikrąją medijos prigimtį (Flusser 1991). Pirmojoje TV kritikoje mėginame išvelgti instinktyvias jau vėliau susiformavusių teorijų apraiškas: *medijamorfzės* – naujųjų technologijų sąveika su ankstesnėmis, turint omenyje, kad visos komunikacijos formos sudaro vieningą sistemą (Fidler 1997); *remediacija* – vienos medijos reprezentavimas per kitą (Bolter, Grusin 1999); įvairūs *intermedialumo* aspektai – technologinių pokyčių inertiškumas ir medijų tarpusavio santykių sinchroniškumas (Rajewsky 2005); *taisyimas* – naujųjų medijų atsiradimas perdarant, performuojant, performuojant senąsias (Bolter, Grusin 1999); *išvalymas* – technologinė modernizacija, sunaikinant tai, kas įsišakniję, tai, kas trikdo naujosios technologijos apytaką (Manovich 2009).

Analizuodami pirmuosius TV kritikos tekstus, išskirsime dominuojantį efemerškumo aspektą, svarbų lyginant naująją TV mediją su ankstesnių komunikacijos technologijų ir informacijos laikmenų charakteristikomis.

VIZUALIOJI AR VERBALINĖ MEDIJA?

Televizijoje ieškoma senųjų technologijų įtakų ir paveldėtų požymių modifikavimo. Kertinis klausimas – ar tai nauja medija, ar tik senųjų tęsinys? Nors randama daug evoliucinio ankstesnių technologijų elementų paveldėjimo, tačiau kartu konstatuojama, kad TV iš esmės griaua nusistovėjusią pasaulio tvarką, naikina spausdintinės informacijos dominavimą (Brincourt 1960: 20). Su TV atsiradimu išvelgiamas revoliucinis perėjimas iš rašto epochos į vaizdo. Vizualumas esą suteikia žodžiui patrauklumo, viena TV laida atskleidžia daugiau nei šimtai knygos puslapių (Blancherman 1961: 217–218), tačiau vizualumo dominavimas grąžina prie primityvumo, elementarumo, nereikalauja dėmesio ir refleksijų (Diligent 1965: 108). Diskutuojant apie perėjimą į naują vaizdų epochą, manoma, kad TV tęsia efemerškiosios komunikacijos (oratorystės menas, iš lūpų į lūpas perduodami pasakojimai, muzika, dainavimas, vaidybinės improvizacijos) tradiciją. Televizijai esą neįmanoma taikyti įprastos laiko sampratos, nes jai būdingos archainės komunikacijos formos, siejusios bardų ir apeiginių šokių improvizaciją (Descaves, Martin 1965). TV traktuojama kaip moderni verbalinės komunikacijos priemonė, grąžinanti šnekamosios kalbos svarbą. TV vaizdo subjektyvumas ir nenusipėjamumas lyginamas su oratoriaus improvizacija (May 1962), TV laikoma labiau žodžio nei vaizdo medija. „Kuo daugiau žiūri TV, tuo akivaizdžiau, kad televizijoje vaizdas tik papildė tekstą“ (Hale 1949: 41), žiūrint TV, geriausia įsimena žodžiai (Clavel 1974).

TV žiūrovas primena knygos skaitytoją, jie panašūs nuosekliu (analoginiu) turinio vartojimu ir skaitymui artima būseną. Lyginant iš pažiūros giminingas ekranines technologijas – TV ir kinematografą – pastebimas kitoks santykis su auditorija. Iš didžiojo ekrano kreipiamasi į beasmenę auditoriją, iš mažojo – į kiekvieną asmeniškai (Cock 1936), iš televizoriaus ekrano kalbama ne tūkstančiams, o tūkstantį kartų vienam žiūrovui (Guitry 1964: 155–160). Būtent mažas atstumas tarp žiūrovo ir ekrano primena artimą skaitytojo ir teksto kontaktą.

A. Brincourt'ui TV žiūrovas panašus į skaitantį vienišų (Brincourt 1965: 9), televizorius šnabžda, todėl žiūrėjimas primena pokalbį ar knygos skaitymą (Vigneau 1955: 160; Thevenot 1947). Anot M. Egly (1963: 8–13), televizorius sukelia įpročių ir santykių revoliuciją, kurią būtų galima palyginti su ugnies atsiradimu namuose. Būdamas buitinėje namų aplinkoje, žiūrovas dalyvauja nekasdieniame reginyje, vienu metu patirdamas ritualą ir rutiną (Bory, Frank 1964: 32–43). TV reginiams būdingas paradoksalus dualizmas – paslaptinga magija ir banali kasdienybė, individualumas ir bendruomeniškumas (Le Duc 1965: 125–132), TV laiką ir erdvę susiejanti medija, naujas reginio tipas – kasdienybės ritualas (Benoit 1964: 100).

Ankstyvuosiuose tekstuose TV suvokiama tik kaip transliavimo ir retransliavimo priemonė, jos funkcijos labai supaprastinamos. Panašiai kaip kažkada fotografija, TV laikoma prietaisu (žiūronas, teleskopas, telefonas), tarnyba (paštas) lyginama su įvykių registravimo knyga (Robbe-Grillet, Frank 1964: 23–31). Manoma, kad TV tėra priemonė, adaptuojanti kinematografo raišką (Freedland 1949), ji laikoma neturinčiu specifinės raiškos retransliavimo, kultūros transportavimo kanalu (Arnheim 1986). Retransliuodama teatro, kino, muzikos kūrinius, TV atlieka transporto priemonės – automobilio ar lėktuvo – funkciją (Doglio 1961: 18). J. Gouldas manė, kad TV nėra nauja meninė forma, tačiau jos komunikacinės galimybės gali įkvėpti klasikinių menų atstovus (Gould 1948). Retransliavimas skeptikų suvokiamas kaip techninis perdavimas be interpretavimo galios (Claude, Gritti 1969: 59). J. Mourgeon'as (1961: 122) klausia, ar iškilmingos ceremonijos, ledo ritulio rungtynių transliacija gali būti menas? TV vaidybinis turinys laikomas prieštaraujančiu dokumentinei TV prigimčiai (Gauthier 1966: 49–61), stebimasi mėginimais įterpti teatrą tarp kriminalinių pranešimų ar žinių apie stichines nelaimes (Faye 1964: 99–101).

Kitas diskutuojamas televizinės retransliacijos aspektas – originalo ir kopijos santykis. Panašiai kaip spauda plačiai paskleidė raštą, TV demokratizavo vizualiuosius menus. Viena vertus, džiaugiamasi masinės meno kūrinių sklaidos galimybe, tačiau nuogaustaujama dėl neigiamų tiražavimo pasekmių, kūrinio elitiškumo praradimo (Duhamel, Devoto 1955). Abejojama, ar masinės komunikacijos kanalu paskleistas originalas vis dar laikytinas menu. „Menas, visada buvęs mažumos privilegija, tampa daugumai prieinamu reginiu“ (Hood 1964: 157–159). Siekdama populiarumo, TV nori visiems įtikti. Tai – meno, kuriam nerūpi komercinė sėkmė, priešingybė (Robbe-Grillet, Frank 1964: 23–31).

Atsiradusi nauja technologija praeina išradimo, inovacijos, įsitvirtinimo etapą. Šiam etapui būdingi objekto, sąvokų, paskirties apibrėžimų ieškojimai (Peters 2009). Pirmuosiuose TV vertinimuose ryški vadinamoji komunikacinė inercija, naujojoje medijoje ieškoma senųjų medijų bruožų. Ižvelgiamas grįžimas prie archainių komunikacijos formų – kalbėjimo, skaitymo, efemeriškosios improvizacijos. Nesutariama, ar TV tėra kitur sukurto turinio retransliacijos kanalas, ar medija, gebanti kurti originalų turinį.

TIESIOGINIO ETERIO EFEMERIŠKUMAS

Tiesioginio eterio epochos paradoksas, kad technologiniai suvaržymai paverčiami pranašumu, esminiu TV estetikos bruožu. Tiesioginės TV režisierius dirba ekstremaliomis sąlygomis, komponuoja simultanišką srautą, tarsi vargonų virtuozas žaidžia vaizdais, refleksijomis, įkvėpimu. Kūrinys gimsta ne iš žodžių, garsų, formų ar spalvų, o iš improvizacijos. Žodis *tiesioginis* suvokiamas kaip *tikras*. Tai – realizmo technika, kai niekas, nei esantys ekrane, nei už ar prieš ekraną, nežino, kas bus toliau, kas gali nutikti, kuo baigsis. Panašiai kaip pirmieji TV kritikai, U. Eco tiesioginę TV transliaciją lygina su senovės graikų dainių, bardų improvizacija ar su *jam session* kolektyviniu, vienalikiu improvizuotu kūriniu. Realus ir TV laikas susilieja, į meninės kūrybos

sritį įtraukiamas reakcijos greitis. Anot U. Eco, tai pusiau meno, pusiau gamtos kūrinys (Eco 2004: 194–202). Formuojantis TV medijai, efemeriškumas laikomas svarbiausiu TV bruožu, tiesioginis vaizdų pristatymas į namus įvardijamas kaip nauja greičio forma (Billedtoux 1964: 102–111), skleidžianti ypatingą magiją (Coleman 1971).

Tiesioginė transliacija kuria *simultaniškumo* efektą – kūrinio radimosi ir šio proceso stebėjimo vienumą (Vermorel 1952: 26). TV laikoma kaip tikresnė už patį gyvenimą (Neveaux 1964: 162–169), pastebima, kad sumontuotas kino filmas negali sukelti tokio jausmo ir įkvėpimo, kokį sukelia tiesioginė transliacija. Estetiniu TV išskirtinumu laikomas efemeriškumas, nes „tiesioginė TV užmezga ryšį su gyvenimu, leidžia pajusti bet kurią akimirką galinčio išnykti įvykio trapumą“ (Brincourt 1965: 12–44). TV ateitis – atsakyti iš anksto užfiksuotų vaizdų, juos pakeisti tiesioginiais, kuriančiais ypatingą auditorijos būseną, vadinamąjį *dalyvavimo efektą*. „Svarbiausia – tiesioginio eterio romantika, jausmas, kad dalyvauji istorijos vyksme“ (Diligent 1965: 66), TV – ne iš anksto užfiksuotas gyvenimas, o transliavimas iš ten, kur vyksta, rodymas tuo metu, kai vyksta (Blanckeman 1961: 204). Tiesioginės transliacijos pultas prilyginamas žmogaus smegenims (Oudin, Frank 1964: 64–85), TV įvardijama kaip *akimirkos medija*, rodanti nesurepetuotą gyvenimą (Guitry 1964: 155–160), neturinti nei laiko, nei erdvės distancijos (Blanckeman 1961: 216). M. Egly (1963: 21–22) tiesioginės TV žiūrovus lygina su pirmaisiais kino salių lankytojais, kurie kaip vaikai džiaugėsi matydami čia pat vykstantį veiksmą.

Panašiai kaip fotografija ar kinematografas, iš pradžių TV fiksuoja viską, kas iki tol nebuvo užfiksuota. Pamatyti per TV, vadinasi, atrasti iš naujo. Rodymo ir matymo vienovė sukelia ypatingą dalyvavimo unikaliame efemeriškame procese jausmą (Diligent 1965: 68), mažas nespalvotas ekranas privilegijuotu objektu paverčia stambų planą, detalę, veidą, žvilgsnį. Į namų tylą panirusiam žiūrovui priimtinausias iš labai arti rodomas veidas ir ramus balsas, stambus planas televizoriaus ekrane įgyja ekspresijos, tampa esmine TV formule, įdomiausiu vaizdo komponentu (Kaltofen 1958: 111). Ypatinga tiesioginės transliacijos galia leidžia prasiskverbti iki daiktų ir personažų esmės (Barry 1951), TV vaizdas suvokiamas tarsi atspindys veidrodyje (Blanckeman 1961: 216), lyginamas su padidinauju stiklu (Frank 1964: 113–132), visur prasiskverbiančiu rentgeno spinduliu (Dunlap 1948), psichologiniu skalpeliu (Bailey 1953: 207–244). Tiesioginės transliacijos žiūrovui suteikiama unikali proga analizuoti, patirti pažinimo malonumą. Veidas TV ekrane tampa psichologine realybe, mezgančia ryšį tarp žiūrovo ir reginio (Bazin 1954: 243–244), jis prilyginamas etalonui, naujam matavimo vienetui (Cotte 1962: 30–31). Ekranu vaizdai kuria permanentinę veidų galeriją (Vedres 1964: 216–228), auditorija mokosi juos skaityti (Brincourt 1965: 59–62), spręsti savo psichologines problemas. Kalbėjimas akis į akį primena išpažintį, televizoriaus ekranas – klausyklos groteles. TV kamera tampa žiūrovo žvilgsniu (Benoit 1964: 143), šeimininkas ekrano žmones pasikviečia į namus, todėl nesijaučia vienišas (Bazin 1953; Fugere 1959). Svečias iš ekrano apsigyvena namuose, tampa kasdienio gyvenimo dalimi (Viallet 1951: 33).

Atsižvelgiant į komunikacines sąlygas ir žiūrovo psichologiją, formuojasi įsitikinimas, kad TV turi rodyti auditorijai artimus vaizdus, kuriuos žiūrovas turi akimirksniu suvokti, nes bet kurią akimirką „gali pravirkti kitame kambaryje miegantis kūdikis“ (Renaud, Barrault 1964: 11–22). Tiesioginės TV srautas metaforiškai lyginamas su čiaupu, iš kurio be perstojo teka vaizdai. Įžvelgiamas narkotizuojantis TV poveikis, žiūrėti TV yra tas pats, kaip valgyti duoną ar gerti vyną. Žiūrovas yra godus, nes net nebūdamas ištroškęs, be perstojo geria vaizdus, neturi noro ir laiko gilintis į potekstes (Egly 1963: 20; Benoit 1964: 57).

Tiesioginio eterio efemeriškumas, programos srauto neprognozuojamumas laikomas išskirtiniu naujosios medijos bruožu. Išankstinis turinio fiksavimas kitose medijose nelaikomas

pranašumu, o trūkumu. Aukštinamas TV laiko distancijos išnykimas, ypatinga būseną – reginio vyksmo ir jo perdavimo *vienamomentiškas*.

AR TELEVIZIJAI REIKALINGA ATMINTIS?

Baigiantis tiesioginio eterio etapui (šeštasis–septintasis praėjusio amžiaus dešimtmetis), mėginta suvokti, ar tai buvo prigimtinis TV estetikos bruožas, ar tik technologinis apribojimas? Ar tiesioginis eteris, įvykio ir jo stebėjimo vienovė buvo specifinė TV medijos charakteristika? Ar perėjimas į vaizdo fiksavimo ir elektroninio montažo technologiją nesunaikino TV esmės, nepavertė jos kita medija?

Dar tuo metu, kai buvo žavimasi TV efemeriskumu, pasigirdavo nuogastavimų dėl technologinio TV ribotumo. TV esą rodo vienkartinis, akimirksniu išnykstančius ir pamirštamus vaizdus, todėl ją reikėtų gydyti, „įdiegiant atmintį“ (Neveaux 1964: 90–94). Jau pirmaisiais TV dešimtmečiais buvo prognozuojama, kad tiesioginė TV yra tik laikinas etapas ir kad TV ateitis – fiksuoto vaizdo montažo technologija. Prognozuota, kad TV ilgainiui taps namų kinu (Thevenot 1946), kad tradicinis teatras per TV spektaklį evoliucionuos į kiną (Frank 1962: 46), o kinematografinė raiška yra vienintelis TV evoliucijos kelias (Lucas 1950: 5), leisiantis atrasti ypatingą TV reginio alchemiją – „nei teatras, nei kinas, o kažkas kita“ (Bazin 1954). Vis daugiau transliuojant nufilmuotų kino juostoje ar įrašytų vaizdo magnetofonu vaizdų (pirmasis vaizdo magnetofonas atsirado 1955 m.), mažėja simultaniškumo, reportažiškumo apraiškų, pamažu baigiasi „fotografijos ar kinematografo vaizdus griaunanti“ tiesioginės TV era (Brincourt 1965: 12–44). Septintajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje įsigalint vaizdo fiksavimo ir elektroninio montažo technologijoms, vis labiau pasitelkiama kinematografinė raiška. Tiesioginio eterio koncepciją, kai kūrinys gimsta transliacijos metu, keičia iš anksto nufilmuotas ir sumontuoti sukurtas turinys. Tačiau išlieka tiesioginiam eteriui būdingų bruožų: nepakinta TV žiūrėjimo būdas, santykis su auditorija (Diligent 1965: 68), net ir įsivyravus montažui, imituojama tiesioginio eterio improvizacija (Quiquere 1966: 96–103), siekiama, kad fiksuotas vaizdas stilistiškai derėtų su tiesiogiai rodomu (Blanckeman 1961: 204). Dalis žiūrovų neskiria tiesioginio ir fiksuoto vaizdo (Charensol 1964: 174–178). Aptariant TV pokyčius, abejojama, ar įmanoma suderinti nesuderinamą – didelio (kinematografas) ir mažo (TV) ekrano poveikį (Faye 1964: 99–101), kinematografo kūrinio vaizdo balansą, ritmą, stabilumą ir TV ekrano šešėlius (Desson 1965: 285). Montažinės TV pranašumai tokie pat, kaip ir kinematografo – tikslesnis kadravimas, apšvietimas, montažas (Claude, Gritti 1969). Lyginant tiesioginį ir fiksuotą vaizdą, išvelgiami esminiai skirtumai: montuojant trumpinama, keičiama tvarka, kuriamas ritmas, tiesioginio eterio metu – improvizuojama. Anot A. Benoisto, sumontavus improvizaciją, jos nelieka, „eliminuojamas pats gyvenimas“ (Benoist 1953: 129), išnyksta svarbiausios tiesioginio eterio ypatybės – spontaniška vaizdų atranka, nenuspėjamumas, kūrybos nervas (Freedland 1949: 122). Lygindamas kinematografą ir TV, A. Brincourt'as įvardija principą, vėliau suformuluotą R. Fidlerio (1997) *medijamorfosių* teorijoje, kad naujosios medijos nėra pranašesnės už senąsias ir atvirkščiai. Neegzistuoja jokia hierarchija, nė viena technologija nėra pranašesnė, svarbu tinkamai ir laiku pasirinkti. „Kinas tinka, kai nori išeiti iš namų, TV – kai nori juose pasilikti. Negalima kalbėti apie teatrą, užmiršus apie jo tiesioginį, kūniškąjį ryšį su auditorija. Negalima kalbėti apie kiną, neišvaizduojant žmonių tamsioje salėje“ (Brincourt 1965: 48).

Nors tiesioginio eterio epochos TV kritikoje juntamas savotiškas kompensacinis požiūris, siekiant technologinius naujosios medijos trūkumus paversti pranašumais, tačiau jau tada prognozuojama, kad TV ateitis – fiksuoto vaizdo montažas. Tiesa, atsižvelgiant į TV turinio žiūrėjimo aplinkybes ir TV programos kontekstą.

IŠVADOS

Šiame tekste analizavome praėjusio amžiaus ketvirtojo–septintojo dešimtmečių Vakarų autorių TV teorijos ir kritikos tekstus. Siekėme atskleisti, kaip to meto Vakarų TV teorijos ir kritikos tekstuose suvokiama naujoji medija. Pasirinktas analizuoti laikotarpis atitinka *naujųjų medijų* apibrėžimą, kai jos yra išradimo, inovacijos stadijoje, nėra susiformavusios sąvokos, diskutuojama dėl paskirties, poveikio. TV pradžios tekstuose ieškojome vėliau susiformavusių teorijų apraiškų: naujųjų technologijų sąveikos su ankstesnėmis (*medijamorfozės*); vienu medijų reprezentacijos kitose (*remediacijos*); technologinių pokyčių inertiškumo ir paralelių medijų ryšių (*intermedialumo*).

Analizuodami pirmuosius TV kritikos tekstus, didžiausią dėmesį skyrėme tuo metu dominavusiam tiesioginiam eteriui. Nepaisant technologinio revoliucingumo, TV vertinimuose pastebime komunikacinę inerciją. Nors skelbiama, kad TV pradeda naują vaizdo erą, tačiau naujojoje medijoje išvelgiamas grįžimas prie archainių komunikacijos formų – kalbėjimo, skaitymo, efemeriškosios improvizacijos. Ginčijamasi, ar TV yra nauja medija, gebanti kurti unikalų turinį, ar tik kitų medijų sukurto turinio retransliacijos kanalas.

TV pradžios technologinis apribojimas – tiesioginė transliacija – laikoma vienu svarbiausių estetikos principų. Daug kalbama apie tiesioginio eterio simultaniškumą (įvykio ir jo žiūrėjimo vienovę), reportažiškumą. Tiesioginės transliacijos improvizacija tapatinama su tikrovės atspindžiu ir priešpriešinama fiksuoto vaizdo nuspėjamumui. Tiriamos ypatingos TV žiūrėjimo sąlygos (namų aplinkos kameriškumas) ir su tuo susijusi TV reginio stilistika (rodomų vaizdų realistiškumas, stambūs planai, detalės, intymus kalbėjimas). Akcentuojamas abipusis esančio prieš kamerą ir sėdinčio prie TV ekrano ryšys, į namus ateinančio svečio efektas.

Nors tiesioginio eterio epochos TV kritikoje juntamas siekis technologinius apribojimus paversti pranašumais, tačiau jau tada prognozuojama, kad TV ateitis – fiksuoto vaizdo montažas, atsižvelgiant į TV turinio žiūrėjimo aplinkybes ir TV programos kontekstą.

Grįžtant prie *naujosios medijos* sampratos, galima teigti, kad TV sąvokų, paskirties, poveikio apibrėžimas buvo ilgas ir sudėtingas procesas. Tai lėmė TV raiškos įvairovė, vienoje medijoje susiejusi kitų technologijų elementus. Specifinių požymių išskyrimą taip pat sumažino išorinis TV panašumas su kitomis audiovizualinės raiškos sritimis (teatru, muzika, vaizduojamuoju menu, kinematografija, radiju). Sampratos formavimąsi koregavo technologiniai pokyčiai. Tiesioginio eterio etapą keitė vaizdo fiksavimas, montažas, skaitmeninėje eroje – interaktyvumas, TV programos srauto nykimas, turinio archyvavimas. Todėl žvilgsnis į komunikacinių lūžių, naujos medijos atsiradimo epochą leidžia geriau suvokti ne tik TV medijos genezę, bet ir įvertinti šiandienos pokyčius, prognozuoti ateitį.

Gauta 2018 02 28
Priimta 2018 06 15

Literatūra

1. Arnheim, R. 1986. *Radio*. New York: Arno Press.
2. Bailey, A. 1953. "Writing the TV Dramatic Show", in *Television Advertising and Production Handbook*. Crowell, 207–244.
3. Barry, E. 1951. *Writing for Television*. New York.
4. Bazin, A. 1954. "Pour contribuer a une erotologie de la television", *Cahiers du Cinema* 7.
5. Bazin, A. 1953. "Le commissaire Belin doit-il faire les pieds au mur?", *Radio Cinema-Television* Janvier.
6. Benoist, P. 1953. *Television un monde qui s'ouvre*. Paris: Fasquelle edituers.
7. Benoit, F. 1964. *L'homme face a la television*. Paris, Montreal: Fides.
8. Billedtoux, F. 1964. "Apercu", in *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 102–111.
9. Blanckeman, R. 1961. *Le roman de la television francaise*. Paris: Editions France empire.

10. Bolter, J. D.; Grusin, R. 1999. *Remediation: Understanding New Media*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
11. Bory, J.-L.; Frank, A. 1964. *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard.
12. Brincourt, A. 1965. *La television. Notes et maximes*. Paris: Hachette.
13. Brincourt, A. 1960. *La television et ses promesses*. Paris: Editions de la Table Ronde.
14. Charenso, G. 1964. *Cinema et television. Connaissance de la Television. Aspects techniques, artistiques et psychologiques*. Paris: Editions du Tambourinaire, 174–178.
15. Claude, R.; Gritti, J. 1969. *Les chemins de la television*. Paris: Casterman.
16. Clavel, M. 1974. “La Sanctuaire de la Parole”, *Le Nouvel Observateur* Janvier 7: 60.
17. Cock, G. 1936. “A Personal Forecast of the Future of Television”, *The Radio Times* 23 October.
18. Coleman, T. 1971. “Television: The Ephemeral Art”, *The Guardian* 18 December.
19. Cotte, J. 1962. “Le decor de television. Problemes de la television”, *Etudes cinematographiques* 16–17: 30–31.
20. Descave, P.; Martin, A. 1965. *Un siecle de radio et de television*. Paris: Les productions de Paris.
21. Desson, G. 1965. “La television n’est pas du cinema”, in *Un siecle de radio et de television*. Paris: Les productions de Paris, 285.
22. Diligent, A. 1965. *La television progres ou decadance?* Paris: Hachette.
23. Doglio, F. 1961. *Televisione e spettacolo*. Rome: Studium.
24. Duhamel, G.; Devoto, D. 1955. “La culture est-elle en peril? Debat sur ses moyens de diffusion: presse, cinema, radio, television”, in *Rencontre internationales de Geneve*. Neuchatel: Editions de la Baconniere.
25. Dunlap, O. 1948. *Understanding Television. What It Is and How Works*. New York: Greenberg.
26. Eco, U; Carrière, J.-C. 2011. “N’espérez pas vous débarrasser des livres”, in *Entretiens, animés par Jean-Philippe de Tonnac*. Paris: Grasset.
27. Eco, U. 2004. *Atviras kūrinys. Forma ir neapibrėžtumas šiuolaikinėje poetikoje*. Vilnius: Tyto Alba.
28. Egly, M. 1963. *J’aime la Television*. Paris: Denoel.
29. Faye, J.-P. 1964. “Le medium et le centre”, in *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 99–101.
30. Fidler, R. 1997. *Mediamorphosis: Understanding New Media*. California: Pine Forge Press.
31. Flusser, V. 1991. “Digitaler Schein”, in *Digitaler Schein. Ästhetik der elektronischen Medien*, hrsg. F. Rötzer. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 115–126.
32. Frank, A. 1964. “Les jalons d’une dramaturgie”, in *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 113–132.
33. Franc, A. 1962. “Notes provisoires a l’intention des auteurs, scenaristes et dialoguistes d’emissions de television”, *Etudes cinematographiques* 16–17: 46.
34. Freedland, G. 1949. “Telecinema. Essai sur la syntaxe de la television”, *La revue du cinema* 19–20: 122.
35. Fugere, J.-P. 1959. “La television en recherche d’un style”, *Revue Liberte* 3.
36. Gauthier, G. 1966. “La culture en 59 cm. Television: sert-elle la culture?”, *Europe, revue mensuelle* Avril-Mai: 49–61.
37. Gould, J. 1948. “Matter of Form: Television Must Develop Own Techniques If Is to Have Artistic Vitality”, *The New York Times* 31 October.
38. Guitry, S. 1964. “Ce que devrait etre la television”, in *Connaissance de la Television. Aspects techniques, artistiques et psychologiques*. Paris: Editions du Tambourinaire, 155–160.
39. Hale, L. 1949. “A Curiosity of a Play”, *Radio Times* 19: 41.
40. Hood, S. 1964. *Le role de la television dans la societe. TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 157–179.
41. Kaltofen, G. 1958. “Consideration sur l’art dramatique televisuelle”, *Cahiers d’Etudes de Radio-Television* 17: 111.
42. Le Duc, J. 1965. “Au Royaume su Son et de l’Image”, in *Cinema, Radio, Television*. Paris: Hachette.
43. Lister, M. 2003. *New Media: A Critical Introduction*. 1st edition. Routledge.
44. Luc, J. 1950. “La machine infernale ou l’avenir de la Television”, *Radio-Information-Documentation* 5: 5.
45. Manovich, L. 2009. *Naujujų medijų kalba*. Vilnius: Mene.
46. May, R. 1962. *Cinema e linguaggio*. Brescia: La scoula.
47. McLuhan, M. 2003. *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos.
48. Mourgeon, J. 1961. *Cahiers du Cinéma*: 122.
49. Neveaux, G. 1964. “Contre une television amnesique”, in *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 90–94.

50. Oudine, M.; Frank, A. 1964. *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard, 64–85.
51. Quiquere, H. 1966. “Television et cinema: divorce ou epousailles?”, *Television: sert-elle la culture? Europe, revue mensuelle* Avril–Mai: 96–103.
52. Peters, B. 2009. “And Lead us Not Into Thinking the New is New: A Bibliographic Case for New Media History”, *New Media & Society* 11 (1&2): 13–30.
53. Rajewsky, I. 2005. “Intermediality, Intertextuality and Remediation: A Literary Perspective on Intermediality”, *Intermédialités* 6: 44.
54. Renaud, M.; Barrault, J.-L. 1964. *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard.
55. Robbe-Grillet, A.; Frank, A. 1964. *TV dramaturgie nouvelle*. Paris: Rene Juillard.
56. Thevenot, J. 1946. *Lage de la television et l'avenir de la radio*. Paris: Ouvriers.
57. Thevenot, J. 1947. “Problemes de la Television”, *La revue du Cinema* 8: 66.
58. Vedres, N. 1964. “Une faune electronique”, in *Connaissance de la Television. Aspects techniques, artistiques et psychologiques*. Paris: Editions du Tambourinaire, 216–228.
59. Vermoler, C. 1952. “Sur une premiere experience a la television”, *Cahiers du cinema* 9: 26.
60. Viallet, P. 1951. “Television: portrait d'une machine”, *Cahiers du Cinema* 3: 33.
61. Vigneau, A. 1955. “La television et les differents spectacles. Du “grande spectacle” a la confidence”, *Cahiers d'etudes de Radio-Television* 2: 160.

ŽYGINTAS PEČIULIS

The Formation of the Concept of Television Media: The Phenomenon of Direct Broadcast

Summary

For the first time, television was shown more than 90 years ago, and TV as the media began to entrench in the 1930s. The emergence of the new media reveals the old–new contraposition when the new communication technology is trying to interfere with the established system. The look at the era of the emergence of new media is not only a historical tour but also an opportunity to take a fresh look at today's media and to predict their development.

This text analyses the 1930s–1960s scripts from the Paris Saint-Genevieve Library Funds about the theory and critique of Western TV. Our goal is to reveal how the new media is perceived in texts of those days, with a particular attention to the effects of direct broadcast.

Keywords: media, formation of TV media, first critique of Western TV, direct broadcast effects